

Брак и социјални положај жене код Јевреја.

Др. Душан Глумац, доцент.

(Наставак)¹

После извесног времена приступало се и последњем акту при склапању брака — венчању. При томе се реч »венчање« не сме узети у нашем смислу речи као црквени обред, јер такав религиозно-црквени обред при склапању брака стари Јевреји нису познавали, него се под тим именом има разумети само одвођење невесте у дом младожењин. — И ако чак и јеврејски језик нема речи која би означавала црквено венчање, ипак се зато не може тврдити да брак у Јевреја није уопште имао религиозни карактер. То се види већ и код првих људи где их Бог благосиља речима : »растите и множите се и напуните земљу« (Пост, 1,28.), а још боље при Ревекиној удаји, где је мати и браћа шаљу из куће б л а г о с л о в и в ш и ј е речима : »сестро наша, да се намножиш на безбројне хиљаде, и семе твоје да заузме врата својих непријатеља« (Пост. 24,60 :), дакле се благослов сматрао преко потребним, као што то показују

¹ Вид »Еогословље« св. 2. 1927.

и други случајеви: брак Руте (Рут. 4,11—12). Товије (Тов. 7,12.) и други.

Главни моменат при венчању беше, дакле, одвођење невесте из родитељске куће у кућу младожењину, што се је вршило на најсвечанији начин. Младожења је долазио у свечаном сватовском оделу (Ис. 61,10) у кућу невестину, са венцем («круном») на глави (Сота 9,14), са својим пријатељима (Суд. 14,11. Мат. 9,15.) и са свирцима, где га је дочекивала свечано одевена невеста са венцем на глави (Ис. 49,18. Јер. 2,23. Језек. 16,2.) и велом на лицу (Пост. 24, 65. 38, 14—15. Језек 16,10.), јако напарфимисана (Пс. 45,8. П. над песм. 3,6. 4,11.) окружена својим пријатељицама (Пс. 45,15.). Родитељи невестини благословили би младенце, иза чега се ишло уз свирку, игру (1. Мак. 9,37. 39.) и песму (Јер. 2,32. 16,9.) кући младожењиној односно његових родитеља (Јер. 7,34., 25,10. Песм. 3,6 сл.), где је започињала свадбена гозба и весеље, које је трајало и по неколико дана, често седам (Суд. 14,12. Тов. 11,19.) а каткад и четрнајст дана (Тов. 8,23.). Кад би се човек приженио, као на пр. Самсон (Суд. 14,10. 15,1.) или узимао кћер — наследницу (Број 27,1—11. 36,5—9.), славила се је свадба у кући невестиној и разуме се да је и свечано одвођење невесте у кућу младожењину отпадало. На гозбу би се позивали сви пријатељи и познаници из села (Пост. 29,22) а и непозвани су добро дошли, при чему се није само јело и пило, него се уз песму, свирку и игру забављало и духовитим приповеткама, загонеткама (Суд. 14,12—18.) и ратним играма.

Прве вечери одводио је отац невестин (Пост. 29,23—25) у брачну одају невесту закривену велом (Тов. 7,16. 8,1.), а сутрадан ујутро узимао се чаршав на ком је лежала, као доказ њеног девојаштва («betulim» Пон. зак. 22,14) и предавао њеним родитељима да га чувају као доказ да је била девојка, ако би је њен муж евентуално оптужио, да није била невина девојка кад ју је узео (Пон. зак. 22,13 сл.). Ако би се констатовало да млада заиста није била невином девојком, морала се је каменовати пред кућом свога оца, јер је учинила велику срамоту у Израиљу (Пон. зак. 22,20—21.).

Као у Вавилону, тако је и код Израиљаца био обичај да се уз девојку даје неки мираз : у робовима или ропкињама, хаљинама, а обично је с њом ишла и њена дојкиња (Пост. 24, 59—61.), док су многе доносиле земљиште (Ис. Нав. 15,8. Суд.

1,14.) и градове (I. цар. 9,16.). Рагуил даје чак Товији половину свога иметка, а половину му завештава иза своје смрти (Тов. 8,24. 10,10.).

Доцније је склапање брака добило више сложени облик. Талмуд одређује тачно дан у који се сме женити т. ј. са девојком у среду, а са удовицом у четвртак. Среда је била одређена зато, да младожења може већ сутрадан, у четвртак, подигнути евентуалну акцију, ако му жена није била девојком, јер су се четвртком вршили судски поступци¹. Са удовицом се венчавало у четвртак, јер по Талмуду онај, који би се оженио удовицом није смео радити три дана, а како се у петак пред вече и у суботу и онако није смело радити, ради тога су равини и одредили дан пре петка за венчање са удовицом².

И само венчање добија у то време религиозно-црквени значај у нашем смислу те речи, т. ј. постаје црквеним обредом. Невеста би се свечано доводила у кућу младожењину или синагогу и над њима би се вршио т. зв. обред балдахина (*»huppa«*). И невеста и младожења стајали би наине под балдахин, који је био над њима раширен, а у несташици балдахина стајали би и под ведрим небом, док би отац или који од учитеља па чак и обична угледна особа, изрицао над њима благослов, уз рецитовање неких псалама, при чему је морало бити присутно најмање десет мушкараца — Јевреја³, број који се захтева код сваког јавног богослужења, чиме се показује да се и венчање већ узима као богослужбени обред.

Током времена почело се непосредно пред венчањем вршити и обред веридбе (обручења). Младожења би натицао вереници на прст њене десне руке веренички прстен са речима : »ти си ми верена овим прстеном по закону Мојсијевом и Израилљевом«⁴, иза чега је долазило благосиљање вина у чаши а затим обред хупе са поновним благосиљањем вина и пијењем из заједничке чаше. Благосиљање су вршили рабини, а иза венчања је настјала по обичају гозба. Тај се је обред у главном сачувао и данас.

Некоји научници, пристаје еволуционе теорије, узимају да су се људи женили већином отмицом (*»Raubehe«*), о томе

¹ Ketuboth 1, а ; Klugmann N. Die Frau im Talmud (Vergleichende Studien zur Stellung der Frau im Altertum 1. Bd.) Wien 1898, 29.

² Ketub. 1, Klugmann o. c. 31.

³ Kidduš. 6a. Zchokke o. c. 60.

⁴ Zchokke o. c. 59.

тобоже да има трагова и код Јевреја. Engert на пример тврди да је и сватовска пратња, одвођење невесте у кућу младожењину (исп. I. Мак. 9,39. Мат. 25,1—12), остатак те отмице¹, док се други (Wilutzky², Benzinger³) позивају и на отмину девојака у Силоу (Суд. 21,21.).

Но сватовска пратња не може бити јаки доказ за отмицу, јер да је она заиста престатак тога начина женидбе, свакако би се сачувао и сам обичај у своме главном облику т. ј. вршила би се и данас при свадби привидна отмица, а о томе код Јевреја нема ни спомена. Сватовска пратња, као и обичај да се невеста закрива велом, док га иначе није никада носила, разјашњава се много боље на терену празновернице. Многи примитивни народи тврдо су уверени, да су управо младици највише изложени демонским нападајима и утепају зла погледа, ради чега се настоје демони отерати свирком, виком, песмама и т. д. а млада се штити од њих као и од урокљива погледа невестинским велом и другим сватовским обичајима⁴. Управо на тих разлога је и невеста код Грка спаљивала своју косу непосредно пред венчањем, као и дечаци при наступању пубертета⁵, па је највероватније, да је и код Јевреја то био главни узрок тима обичајама.

Што се тиче отмице девојака у Силоу и ту не може бити говора о једном сталном обичају у народу, јер се управо тај случај износи као нека реткост. На племе Венијаминово заратила су остала племена израњска, јер нису хтели предати Гављане, који су се огрешили на жени једнога левита, а уз то су се Израњци међу собом заклели да неће давати своје кћери Венијаминићанима за жене. (Суд 21,1. след.). Како је тиме претила опасност, да једно племе нестане, а ипак да се одржи заветва, прибегну Израњци двоструком средству, да даду најме 400 девојака из Јавеша, који се нису заклели, племену Венијаминовом и уз то саветују Венијаминовцима, да се сакрију по виноградима

¹ Engert о. с. 19.

² о. с. I. 141.

³ у Hauck, Realencyklopädie für protest. Theologie und Kirche, Leipzig 1898, V. 740.

⁴ Исп. S. Seligmann : Die Zauberkraft des Auges, Hamburg 1922., стр. 137, 314. I. Scheftelowitz : Das Schlingen-und Netzmotiv im Glauben und Brauch der Völker, Giessen 1912, 55, Anm. 7.

⁵ R. Sommer, Das Haar in Religion und Aberglauben der Griechen Münster 1912, 34—36, 21.

у Сило-у, па када на годишњи празник изиђу девојке да играју, да си сваки украде жену (Суд. 21,20—23.). Цела приповетка дакле показује, да се ту не ради о једном нормалном обичају међу Израиљцима, него да је то изванредан случај, који је нужда налагала.

Б р а ч н е с м е т њ е .

У прва времена човечанства свакако се је склапала женидба између најближих сродника, но када се људи намножише, и када се почело гледати на брак као на свету заједницу којом се учвршћује породица, разумљиво је да су наступила нека ограничења (сметње), ради којих се није могло ступати у брак.

И код Израиљца још у време патријараха сматрао се допуштеним брак између најближих крвних сродника, као и код осталих Семита. Авраам је ожењен са својом полусестром Саром (Пост. 20,12.), Исаак са својом сестричином (Пост. 24,48.), па чак и у време Давидово склапају се такви бракови. Тамара кћи Давидова вели своме полубрату Амнону, да је испроси у оца (II. Сам. 13,13.), Авесалом јавно леже са женама свога оца (II. Сам. 18,21—22.), а Ровоам узима си за жену Моаху кћер Авесаломову (исп. I. цар. 15,2. 10). Свити бракови међу најближим рођацима свакако су произлазили из тежње, да се сачува чистоћа крви, вере и народности, зато је разумљива наредба Товијина оца, старог Товита, да се Товија ожени женом из племена отаца својих, који се после и заиста и ожени са својом сестричином (Тов. 4,12), као и Аврамова (Пост. 24,3—4.) и Исаакова (Пост. 28,1—3.), а сигурно се у исто време тиме настојало, да се избегну трвења и борбе око наследства, те да се спречи отуђивање земљишта и иметка једне породице или племена у корист других. — Специјално што се тиче дела Авесаломовог (II. Сам. 16,21—22.) и Адонијиног (I. цар. 2,17), по среди је била политика, јер онај који би наследио харем нечији показивао би, да је наследник у свима стварима (исп. I. цар. 2,22—24.; II. Сам. 3,6—10.), ради чега и они женидбом са женама царевим, настоје показати, да су законити наследници престола.

Но већ у мојсејевом законодавству јављају се категоричне забране бракова међу најближим рођацима. Те су забране кодифициране особито у Лев. 18,6. сл. 20,11 сл. где се одређују и казне за преступнике брачних забрана, и Пон. зак. 27,20.

Као општи увод у те забране могу се узети речи : »Нико да не приступа родици својој по крви, да открије голотињу њезину. Ја сам Господ« (Лев. 18,6). Израз »šeer basar« при томе је прилично нејасан. Некоји научници деле један израз од другог и под првим разумевају непосредно нам сродну особу на пр. децу, родитеље а под другим посредно на пр. сестру, браћу, који су »месо« наших родитеља¹. Такоме се тумачењу али противи Број. 27,11. где се под »šeer« разумева најближи у роду, осим деце и браће». Зато је много природније не делити тај израз него га узети скупа као једну, суперлативну, ознаку, под којом се има разумети најближе сродство по крви (исп. и Лев. 25,49.).

Иза те генералне забране, детаљно се набраја с којима је рођацима брак забрањен. 1. »Голотиње оца својега ни голотиње матере своје не откриј ; она ти је мати, не откривај голотиње њезине« (Лев. 18,7.). Управо из додатка »она ти је мати« види се да се ту ради о женидби сина са својом рођеном матером при чему се наглашава, да је родитељска љубав нешто више и светије од љубави полне. Ради тога се и наставља са забраном брака са маћехом : 2. »Голотиње жене оца својега не откриј ; голотиња је оца твојега« (Лев. 18,8), при чему се и даље повлачи граница између породице у којој мора владати чиста родбинска љубав, и између брака где влада и полна љубав. Како је међу Израјлићима владала и полигамија (многоженство), лагано се могло помислити, да брак са тима женама очевим није никакав инцест, но законодавац наглашава зато изрично, да је то »голотиња очева«, дакле је брак забрањен. Иста се забрана спомиње и у Пон. зак. 27,20. и Лев. 20,11. где се одређује смртна казна за обоје, док се у првом само проклињу оба двоје. И брак са таштом, женином матером, је забрањен : 3. »проклет да је ко легне са таштом својом« (Пон. зак. 27,23), но при томе се не спомиње да ли и овда ако је кћи већ мртва.

У правој се линији затим забрањује брак деде са унуком : 4. »Голотиње кћери сина својега или кћери кћери своје, не откриј голотиње њихове ; јер су они твоја голотиња« (Лев. 18,10.), — као и брак са својом снахом : 5. »Голотиње снахе твоје не откриј, она је жена сина твојега, не откриј голотиње њезине« (Лев. 18,15.) »Ко би облажао снају своју, обоје да се погубе, учи-

¹ Michaelis, Mosaisch. Recht II. § 102.

нили су гадост, крв њихова на њих» (Лев. 20,12.). — Забрањује се брак и међу полубраћом : 6. »Голотиње сестре своје, кћери оца својега или кћери матере своје, која је рођена у кући или изван куће, не откриј голотиње њихове« (Лев. 18,8.). »Голотиње кћери жене оца својега, коју је родио отац твој, сестра ти је, не откриј голотиње њезине« (Лев. 18,11.). »Ко би узео сестру своју, кћер оца својега или кћер матере своје, и видео голотињу њезину, а она видела голотињу његову, срамно је дело, нека се истребе пред очима својих сународњака, открио је голотињу сестре своје, нека носи безакоње своје« (Лев. 20,17. исп. — Пон. зак. 27,22.).

Како видимо специјално се много забрањују бракови са полубраћом и полусестрама било са очеве стране (*consanguinei*), било са материнске стране (*uterini*), без обзира на то да ли су се родили у истој кући или у другој, јер свакако то значе речи : »*moledeth bajith*« 'о *moledeth husz*«, како то већ и Онкелос тумачи речима : »*quae nata sit a patre tuo ex muliere alia aut ex matre tua ex alio viro*«¹, а никако да се под тим изразом разумљују »законита« (*legitimi*) и незаконита (*illegitimi*) деца (Rosenmüller, Aben-Esra), јер код дозвољене полигамије није било потребно, да се деца конкубине називају незаконитом, а још мање, да »законодавац мисли на ванбрачно дете матере« (Saalschütz. Mos. Recht. 769), апсурдна тврдња, када се зна, да се сваки прељуб или блуд, било девојке било жене, кажњавао смрћу (исп. Пон. зак. 2,20. след.) — Забрањује се и истовремени брак са матером и кћери њеном : 7. »Голотиње жене и кћери њезине не откриј ; кћери сина њезина ни кћери кћери њезине немој узети да откријеш голотињу њихову; они су њени истокрвници (дослов : »њено месо«), безакоње је« (Лев. 18,17.). »Ко би узео жену и матер њезину, безакоње је, нека се спали на ватри он и оне, да не буде безаконје међу вама« (Лев. 20,14.) — Ако се при томе и не спомиње брак са децом (кћерма) пасторчади јасно је да је забрањен, када је забрањен са пасторчади, аналогно Лев. 18,10.

Даље се наводи, који су бракови забрањени међу рођацима. 8. »Голотиње сестре оца својега не откриј ; [једна] је крв с оцем твојим. Голотиње сестре матере своје не

¹ Исп. Keil : Handbuch der bibl. Archäologie, Frankfurt a/m. 1875, II, 527, Anm. 3.

откриј, јер је [једна] крв с матером твојом (Лев. 18,12—13.; 20,19.). Свакако се ту подразумевају и полусестре очеве (*consanguinei et uterini*) а не само рођене сестре како хоће Michaelis (о. с. II. § 116), јер ако је забрањен брак са стриним, свакако је забрањен и са полусестрама очевим. Тако узимају и равнини (Duschak о. с. 24). — 9. »Голотиње брата оца својста не откриј; његовој се жени не приближуј, она ти је стрина« (Лев. 18,14.). »Ко би легао са својом стрином, открио је голотињу стрнца својега; нека носе грех свој; да помру без деце« (Лев. 20,20.). Та се бездетност нема узети као грађанска казна за такав брак, тобоже да деца из таког брака нису припадала природном оцу него стрци (Michaelis. о. с. § 116), јер би о томе било спомена, него свакако као казна Божја, која је претила најтежим проклетством и казном за једнога Израиљца. 10. »Голотиње жене брата својега не откриј; голотиња је брата твојега« (Лев. 18,16.). Ко би узео жену брата својега, ружно је, открио је голотињу брата својега; без деце нека буду«. (Лев. 20,21.). 11. »Немој узети жене к њеној сестри, да буду ипоче, да јој откријеш голотињу крај ње док је жива« (Лев. 18,18.). — Законодавац настоји задњом одредбом, да уклони злу крв између сестара, да се чиста сестринска љубав не помути завишћу и љубоморношћу једне на другу, ради заједничког мужа. Но додатак: »док је жива«, показује да се брак са другом сестром може склонити ако је прва умрла.

То су главне запреке брака у Мојсијевом законодавству што се тиче крвног сродства. Из њих видимо да је забрањен брак са: матером, маћехом, таштом, унуком, женом и њеном матером, кћерју и унуком са снахом, са рођеном сестром и полусестрама по оцу или матери, с тетком, стриним, женом братовом и с двома сестрама. Према томе се не дозвољава брак све до трећег степена сродства закључно.

Разлог зашто је дошло до те забране не наводи се нигде. Тешко да ће бити оправдано мишљење Michaelisa (о. с. VI. § 108.) да се тиме хтела спречити могућност блуда међу члановима породице. или да је по среди »*horror naturalis*«, природна одвратност«, јер су такви бракови били у обичају код суседних народа (Лев. 18,24.27.) а често и код самих Израиљаца, док се је у старој Перзији брак са сестром, матером или рођацима сматрао чак и заслужним делом (Keil, о. с. 532, Anm. 7.). Исто тако не може бити тачно мишљење, да се такви бракови забрањују са

медицинског становишта, јер да се из њих рађају деца кржљава, кретени, (*«degeneratio phisica»*) и идиоти (Michaelis, *ibid.* Wiener, *Realwörterbuch* I. 298), јер само Св. Писмо напротив представља Хананеје, који су ради таквих бракова навукли гњев Божји на себе (Лев. 18,24—28), као дивове, према којима су Израјљци изгледали као скакавци (Број. 13,34.).

Правн ће разлог тима забранама бити свакако у речи *«to'eva»*, *«гадост пред Јахвеом»*, и у сталном наглашавању родбинске везе (*«она ти је мати»*, *«она ти је сестра»* и т. д.). Јахве не трпи таквих бракова, Његова их светост не подноси јер је то неко ружно дело које се противи Његовој светости. А *«гадост»* је та сигурно у томе, што се родбинска љубав никако не може сложити са сексуалном. Чланови једне породице, који морају међу собом бити везани најчишћом љубављу, не смеју нарушавати свете везе породице, јер је породица темељ друштва, она је чувар чисте вере Јахвеове, коју има неговати и предавати својим члановима с колена на колена, — зато се породична љубав и љубав сексуална потпуно искључују и зато је такав брак *«гадост пред Јахвеом»*.

Брак са девојком из другог народа није се у патријарашко време забрањивао, али га се није увек радо ни гледало (Пост. 24,3. 26,34. 27,46. 28,1.), по касније се такви бракови изрично забрањују, као превентивна мера против идолопоклонства, за одржање чистоте култа, а и против осталих порока, који су били уобичајени међу другим народима. Тако се забрањује брак са свима народима, који су становали у Ханану (Ивл. 34,16. Пон. зак. 7,3.). За Амонићане и Моавићане (Моабите) нису се смеле израиљске девојке удавати, али изгледа да су Израјљци смели узимати њихове девојке (Пон. зак. 23,4. Рут. 1,4; 4,13). Са Египћанима и Едомцима био је брак забрањен до трећег колена (Пон. зак. 28,9 [8]). Из тих изричних забрана излази, да је женидба са осталим народима била дозвољена, особито са женама, које су биле заробљене у рату (Пон. зак. 21,10сл.), но при томе су се ваљда морале одрећи свога идолопоклонства, и ако се и то баш није увек догађало, особито на царском двору (исп. I Цар. 11,1 сл. 16,31.). У опште, и крај тих забрана бракови су се с тима народима и даље склапали (Суд. 3,5, сл. 8,31. II. Сам. 11,3.) да их пророк Малахија назива прељубом, грозом, и обесвећењем светишта Јахвеовог (Мал. 2,11.), па када је иза ропства вавилонског претила опасност чистоти вере, ради

многих мешовитих бракова, морало се је на концу приступити, за Јездре и Нејемије, најригористичнијем средством, насилном раскидању таквих бракова (Јездр. 9,1. 10,3—17. Неј. 13,25.).

Осим тих општих брачних забрана, које су се односиле на цео народ, било је и таквих, које су се тичале само појединих лица или становитих случајева у животу. Свештеницима као лицима који представљају светост и чистоту Јахвеову, није био допуштен брак са сваком женском особом, него су се смели оженити само са невином девојком или удовицом и то из средине израиљскога народа, при чему пророк Језекиљ спомиње само свештеничку удовицу (44,22.), док на никоји начин нису смели узети за жену : блудницу, распуштеницу, особу сумњивог владања или таку, над којом је извршено насиље (Лев. 21,7—8.). Велики свештеник (првосвештеник) као представник највише светости и чистоте, на коме почива особита милост Божја, није смео узети ни удовицу него само невину девојку, јер се узимало да је и удовица нечиста, пошто је била већ у једном браку.

Што се тиче посебних случајева у животу где су постојале брачне сметње, ту у првом реду долазе у обзир девојке — наследице и затим распуштенице. Код Израиљаца наине није било никаквих друштвених ограничења или поделе на сталеже, па да би се чланови једне касте смели женити само из своје средине (тек у Талмудско време јавља се нешто новог, где се »*am ha'ares*« презире и сматра најнижом кастом), него је сваки Израиљац могао узети девојку која му се свиђала без обзира каквога је рода била. При томе је ипак постојао један случај, када се девојка није могла удати за свакога него само за припадника свога племена, и то онда, ако би била кћер-наследница. Када би наине умро који Израиљац без синова па би остајала само кћер, која је наслеђивала сав очински иметак, у томе случају забрањује се таким кћерима-наследницама брак са Израиљцима из другог колена и одређује се, да се мора удавати само у своје племе, а то зато, да њеном удајом не пређе тај иметак у друго колено па да се на тај начин једно племе не обогати више на рачун другог колена (Број. 36,1—9.). Доцније се није баш много пазило на тај пропис, јер Талмуд дозвољава брак наследницама и са Израиљцима из других племена (Taanith 30 b.), само изгледа да су се у томе случају деца звала по своме деди по матери (исп. Јездр. 2,61. Нејем. 7,63).

Распуштеница, која би се понова удала, па јој други муж умро или се опет и с њиме развела, није се смела понова удати за свога првога мужа, јер се сигурно сматрала нечистом иза своје поновне удаје. (Девтерономиј 24,1—4.).

Осим тих забрана које се спомињу у Св. Писму, постоје још многе друге које је увела јеврејка традиција у Талмуду. Тако се није смео женити евнух (Јевт. 8,2.) луђак, глувонеми (Ibid. 14.1), човек развратна живота, жена која је већ сахранила два мужа¹ и она за коју се сигурно знало да је јалова. (Eben. Haeser 44,4.). И брак са »тамзером« најстроже се забрањује (Kidduš. 66; в. 69а. 74а). Шта се под »тамзер« има разумети није сасвим јасно. По раби Акиби »тамзер« је свако дете незаконито рођено т. ј. рођено из забрањеног брака, а при томе неки мисле на брак са туђином (неизраиљцем, Kidduš. 4.а. с обзиром на Захар. 9,6 (LXX. ἀλλογενής), док некоји тврде, да се ту мисли на дете из прељубе — копице (Јевт. 4,13, Kidd. 3,12.), обзиром на одредбу Св. Писма : »нека не улази копице (»тамзер«) у заједницу Господњу, ни десето колено његово нека не улази у заједницу Господњу« . . . (Пон. зак. 23,3. јевр.). Последње мишљење изгледа тачније. Према тој одредби, положај »тамзера« био је врло бедан, јер су били без икаквих грађанских права и син »тамзеров« остајао је »тамзер«. Но постојао је ипак један случај када су и они, односно њихова деца, могли задобити грађанска права а то је, ако би се оженио ропкињом. Деца из тога брака постајали су робовима, но није било никаквих запрека, да се не могу ослободити, па кад би постали libertini, задобијали су сва грађанска права. (Kidd. 3,13. Duschak о. с. 32.).

За склапање брака захтевало се и пунолетство, и дечак који не би навршио 13 година и 1 дан није се смео женити (Јевт. 13.), а ако би се оженио није му брак важио све до пунолетности (Ketub. 73.), када се могао оженити и против воље родитеља². При склапању брака, још у Св. Писму спомињу се и брачни уговори (Тов. 7,16, исп. и Малах. 2,14.) и свака превара или неиспуњење брачног уговора уништавало је брак (Hamburger о. с. 261.).

¹ Но то само онда, ако би мужеви умирали наједаред, а без икаквог случаја (грџма и т. д.) Duschak о. с. 37.

² Hamburger Real Encyclopädie für Bibel und Talmud Strelitz 1870 стр. 261.

У време националне жалости није се смело женити (Jevam. 43,) а иза смрти родитеља једну годину (moed Katon 23. Zschokke о. с. 52). Удовац није се смео женити 9 месеци иза смрти жепне, но ако је имао малу децу, онда иза 7 дана (Ibid.). Удовица се није смела удавати за 3 месеца иза смрти мужевљеве, а ако је била трудна, онда тек иза порођаја (Jevam. 42.); а како је било у обичају да се деца доје по 3 године (2. Makav, 7,27), ни за то се време није смела удавати (Ketub. 60, Zschokke о. с. 52.). И разлика у годинама сматрала се брачном сметњом (Sanhedr. 76.), па се није допуштало да старац узме девојку или младић бабу.

Све те забране ишле су у главном за тим, да очувају чистоту јеврејскога брака и светост породичнога живота, али крај свих забрана, особито женидбе међу најближим рођацима, био је један случај, када се брак међу рођацима чак и налагао, а то је тако звани левиратски или деверски брак.

(Наставиће се).
